

Σωτήρης Περσίδης (1940-2024)

Θάθελα να αποχαιρετίσω, σύντομα και Δωρικά - όπως άλλωστε θα επιθυμούσε και ο ίδιος - τον δάσκαλό μου αρχικά στο Τμήμα Φυσικής του ΑΠΘ, τον συνάδελφο Αστροφυσικό αργότερα σε Πανεπιστήμια της Ελλάδος, με τον οποίο ακολουθήσαμε παρόμοια διαδρομή μεταπτυχιακών σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου των ΗΠΑ, τον εκδότη ιδιαίτερα χρήσιμων Πανεπιστημιακών συγγραμμάτων, έναν μοναδικό οικογενειάρχη, επιστήμονα, ερευνητή, συγγραφέα και αξιοπρεπή και φωτεινό άνθρωπο πάνω και πέρα από όλα, στον οποίο άλλωστε χρωστάμε πολλοί εξ ημών τη ζωή μας, τον ιδιαίτερα αγαπητό μας στην Πανεπιστημιακή κοινότητα **Σωτήρη Περσίδη**.

Να αποχαιρετίσουμε **τον Σωτήρη**, για τον οποίο μου μιλούσε πάντα με θαυμασμό και αγάπη στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου, ο Ινδοαμερικανός Νομπελίστας Φυσικής για την θεωρητική ανακάλυψη της ύπαρξης των περίφημων μελανών οπών, S. Chandrasekhar, επιβλέπων καθηγητής της διδακτορικής διατριβής του Σωτήρη. Ο Chandrasekhar υπεραγαπούσε τον Σωτήρη και τον αποκαλούσε “παιδί του” - τον είχε μάλιστα επισκεφθεί στην Ελλάδα αλλά και στο Νοσοκομείο στην Αμερική σε μια από τις περίπλοκες εγχειρήσεις του, μετά το συμβάν στο οποίο αναφέρομαι στη συνέχεια.

Αποχαιρετούμε επιστημονικά τον συγγραφέα πολλών πρωτότυπων ερευνητικών εργασιών σε διεθνή περιοδικά. Ο **Sotirios Persides**, όπως έγραφε στα Αγγλικά το ονομά του, σχεδόν σε όλες τις εργασίες του ήταν ο μόνος συγγραφέας, ακολουθώντας το παράδειγμα του δασκάλου του Chandrasekhar. Ήδη από τις προπτυχιακές σπουδές του στο Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο είχε ασχοληθεί με τις 2 μεγάλες επαναστάσεις στη Φυσική του 20^{ου} αιώνα, την Κβαντική Φυσική - για την οποία είχε γράψει και μικρό βιβλιαράκι ως προπτυχιακός φοιτητής - και τη Γενική Θεωρία της Σχετικότητας του Einstein.

Θέμα της διατριβής του το 1970 ήταν οι ασυμπτωτικά Ευκλείδειοι χώροι στο πλαίσιο της Γενικής Θεωρίας της Σχετικότητας. Τότε (1970) δεν υπήρχαν ακόμη οι σχετικές παρατηρήσεις για τη Γεωμετρία του Σύμπαντος. Σήμερα όμως, μισό αιώνα έκτοτε, οι παρατηρήσεις υποδεικνύουν ακριβώς μια τέτοια Ευκλείδεια γεωμετρία για ένα αλλόκοτο Σύμπαν που κυριαρχείται από τη σκοτεινή ύλη και τη σκοτεινή ενέργεια!

Επίσης, μια επόμενη εργασία του - το 1972- ασχολείται με τη μελέτη βαρυτικών κυμάτων από το κέντρο του Γαλαξία μας. Τότε, τα βαρυτικά κύματα δεν είχαν ανιχνευθεί. Ακόμη και ο Einstein πίστευε ότι δεν θα μπορέσουμε να τα ανιχνεύσουμε. Σήμερα ωστόσο, ακόμη αυτούς τους “ψιθύρους του Σύμπαντος” να μας μιλάνε για τρομακτικές συγκρούσεις μελανών οπών και αστεριών νετρονίων! Πάλι, ο **Sotirios Persides** ήταν μπροστά από την εποχή του..

Μεταγενέστερες εργασίες του - το 1974 - αναφέρονται στις μελανές οπές και τη δομή του χωρόχρονου γύρω από αυτές. Τότε, οι μελανές οπές δεν είχαν παρατηρηθεί και πολλοί πίστευαν ότι δεν υπάρχουν καν. Πρόσφατα όμως παρατηρήθηκε η γιγάντια μελανή οπή που λουφάζει στο κέντρο του Γαλαξία μας αλλά και σε άλλο μακρυνό γαλαξία (M87). Το βραβείο Nobel το 2020 δόθηκε ακριβώς για αυτές τις παρατηρήσεις. Και πάλι ο **Sotirios Persides** ήταν μπροστά από την εποχή του..

Ο Σωτήρης, αφού ολοκλήρωσε το διδακτορικό του στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, συνέχισε ως μεταδιδακτορικός υπότροφος στο Πανεπιστήμιο του Τέξας στο Austin, πριν μετακομίσει τελικά στο Τμήμα Φυσικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μετά παρότρυνση του καθηγητή Γεωργίου Κοντόπουλου.

Θέλουμε να αποχαιρετίσουμε **τον δικό μας Σωτήρη**, που κυριολεκτικά έσωσε τις ζωές, πολλών καθηγητών και φοιτητών, στα τραγικά γεγονότα των δολοφονιών του Βασίλη Ξανθόπουλου και του Στέφανου Πνευματικού, στις 27 Νοεμβρίου 1990 στο Παν. Κρήτης στο Ηράκλειο, όταν ένας ψυχολογικά διαταραγμένος μεταπτυχιακός φοιτητής, εισέβαλε ξαφνικά οπλισμένος στη αίθουσα σε ώρα μαθήματος, αφαιρώντας αναίτια τη ζωή από 2 χαρισματικούς και θαυμάσιους καθηγητές και επιστήμονες, τον Βασίλη Ξανθόπουλο και το Στέφανο Πνευματικό. Τότε ο Σωτήρης αστραπιαία απώθησε τον στυγερό δολοφόνο, θυσιάζοντας όμως τελικά την αρτιμελή υγεία του. Ακόμη ηχούν στα αυτιά μου οι πυροβολισμοί που πέρασαν δίπλα από εμένα και τη σύζυγό μου, που παρακολουθούσαμε μαζί με άλλους συναδέλφους και φοιτητές το πρωτοποριακό μάθημα του Βασίλη Ξανθόπουλου, αγαπημένου μαθητή του Σωτήρη Περσίδη και μετέπειτα του Chandrasekhar. Δευτερόλεπτα μετά τους πυροβολισμούς είδα το Σωτήρη πεσμένο μέσα σε μία λίμνη αίματος, καθώς η τελευταία σφαίρα τον είχε βρει στη μασχαλιαία αρτηρία. Τον μεταφέραμε στο γειτονικό Νοσοκομείο με μηδενική αρτηριακή πίεση. Τελικά η ζωή του σώθηκε, αλλά το τίμημα αυτής της αυτοθυσιαστικής πράξης του ήταν να χάσει την κινητικότητα του δεξιού χεριού του. Ακολούθησαν πολύωρες επεμβάσεις, κάποιες διάρκειας 3 ημερών, στην Αμερική με δικά του έξοδα, με μόνη τη συμπαράσταση της υπομονετικής και αλύγιστης συζύγου του Σόφης και των παιδιών του.

Χαρακτηριστικό **του Σωτήρη** ήταν - εκτός από τον αδαμάντινο χαρακτήρα του, την εργατικότητα και καρτερικότητά του - πάνω από όλα το ήθος και η αξιοπρέπειά του, με την οποία υπέστη αδιαμαρτύρητα όλες τις μετέπειτα ταλαιπωρίες, για 33 συναπτά έτη, χωρίς να κάνει ουδέποτε κάποιο άσχημο σχόλιο, ή παράπονο για κανέναν. Και αυτό παρά το γεγονός ότι δεν τιμήθηκε δεόντως και δεν έτυχε κάποιας θεσμικής ηθικής αναγνώρισης για τη μεγάλη αυτοθυσιαστική προσφορά του και τις εν συνεχεία πολλές και πολύπλοκες ιατρικές εγχειρήσεις και περιπέτειες της υγείας του.

Να αποχαιρετίσουμε **τον συγγραφέα Σωτήρη Περσίδη**, που υπομονετικά εκπαίδευσε μετά το 1990 το αριστερό του χέρι ώστε να μπορεί να πληκτρολογεί στον Η/Υ και να συγγράφει και κυκλοφορεί από την Εκδοτική του εταιρεία ΕΣΠΙ πολλά πρωτοποριακά βιβλία, όπως ο παγκόσμια πρωτότυπος ψηφιακός τρόπος εκμάθησης του Απειροστικού Λογισμού των μαθηματικών, η μετάφραση της Αμερικανικής Σειράς Schaum, (Schaum's Outline Series), με τα καλύτερα επιστημονικά βιβλία για φοιτητές, εκπαιδευτικούς και επιστήμονες, σε Μαθηματικά · Φυσική · Χημεία · Βιολογία · Εκλαϊκευμένη Επιστήμη, κλπ.

Ξεχωρίζω τη μετάφραση στα Ελληνικά του βιβλίου του Chandrasekhar, Αλήθεια και Ομορφιά, Αισθητική και Κίνητρα στην Επιστήμη.

Ανάμεσα στα χειρουργεία στην Ελλάδα και το εξωτερικό, με το ένα χέρι μόνο λειτουργικό, εύρισκε τη δύναμη και το χρόνο να γράψει βιβλία, όπως το **Πανεπιστήμιο του Μέλλοντος** (1998), μιλώντας για την εκπαιδευτική επανάσταση του διαδικτύου και της τεχνητής νοημοσύνης που από τότε ερχόντουσαν. Γράφει στον Πρόλογο: “Το κεντρικό μήνυμα αυτού του βιβλίου είναι ευχάριστο.. Η ιστορία του μέλλοντος θα αναφέρει την περίοδο γύρω στο 2000 μ.χ. ως την εποχή που άρχισαν να μιλούν οι μηχανές και να γίνονται εργαλείο πληροφόρησης και μόρφωσης του ανθρώπου.. Έτσι διαμορφώνεται μια νέα κοινωνία, όπου το ποσοστό των μορφωμένων ανθρώπων θα είναι πολύ μεγαλύτερο από το σημερινό.. Το μέλλον μας θα είναι καλύτερο, αν εμείς το προετοιμάσουμε με περισσότρη γνώση, κρίση και λογική. Το μέλλον μας εξαρτάται όλο και περισσότερο από εμάς τους ίδιους».

Σήμερα αποχαιρετούμε τον **Σωτήρη Περσίδη της αριστείας**, του οποίου το αξιακό σύστημα ήταν πραγματικά ζηλευτό από εμάς τους νεώτερους. Αναφέρω το εξής χαρακτηριστικό της αδιαπραγμάτευτης αξιοκρατίας και ηθικής του: όντας υφηγητής στο ΑΠΘ, αρνήθηκε να προαχθεί στη θέση του καθηγητή στο Τμήμα Φυσικής του ΑΠΘ με ένα κυβερνητικό νόμο, ζητώντας η εξέλιξή του στο Πανεπιστήμιο να γίνει με αντικειμενική και ανοικτή εκλογή, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα να χάσει για ένα διάστημα τη θέση και το μισθό του, όταν αρνήθηκε να υποβάλει αίτηση εξέλιξης στα εκ του νόμου χρονικά περιθώρια. Αυτό ανάγκασε το Πανεπιστήμιο να προκηρύξει αργότερα νέα καθηγητική θέση με ανοικτές υποψηφιότητες, θέση την οποία τελικά πήρε ο Σωτήρης, βέβαια με κάποια καθυστέρηση και οικονομική ζημία.

Αποχαιρετούμε τον **Σωτήρη** που αντιμετώπιζοντας πάντα τη ζωή με ένα αφοπλιστικό χαμόγελο, φρόντισε να τακτοποιήσει πολλές λεπτομέρειες πριν την αναχώρησή του από τούτο το μάταιο κόσμο. Είναι χαρακτηριστικό ότι μου ανέθεσε να μεταφέρω τα βιβλία Βυζαντινής μουσικής του πατέρα του, ο οποίος είχε έλθει μαζί με τις αδελφές του χωρίς τους γονείς τους – οι οποίοι εφονεύθηκαν από τους Οθωμανούς Τούρκους - από την Σινασό, στο κέντρο της Μικράς Ασίας, την ιστορική Καππαδοκία, την κατ' εξοχήν περιοχή του Διγενή Ακρίτα, η οποία αποκαλείτο «*Όασις εν ερήμω, Αστήρ εν τω σκότει, Αθήναι εν Μικρά Ασία*», την περιοχή όπου άλλωστε κατάγονταν οι μεγάλοι Καππαδόκες Πατέρες της Ορθοδοξίας. Αυτοί οι Καππαδόκες Πατέρες (ή Καππαδόκες φιλόσοφοι) είναι ως γνωστόν ο Μέγας Βασίλειος, επίσκοπος Καισαρείας (330-379)· ο αδελφός του Βασιλείου Γρηγόριος Νύσσης, επίσκοπος Νύσσης (περίπου 335-394)· και ο στενός τους φίλος Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (330-390). Αυτοί οι Πατέρες προώθησαν σημαντικά την ανάπτυξη της πρωτοχριστιανικής θεολογίας και χαίρουν μεγάλης εκτίμησης ως άγιοι τόσο στις δυτικές όσο και στις ανατολικές εκκλησίες. Ο πατέρας του Σωτήρη ήταν ιεροψάλτης στον Ι. Ναό της Ευαγγελιστρίας του Πειραιά. Τα βιβλία του θα εκτίθενται στο Βυζαντινό Μουσείο που θα στεγάζεται στις βοηθητικές εγκαταστάσεις του νεότευκτου μοναστηριού και περικαλλούς Ναού του Αγ. Παισίου στην Παλλήνη. Το συγκρότημα του Ιερού αυτού Ναού και Μοναστηριού έχει σχεδόν ολοκληρωθεί και θα εγκαινιασθεί σε λίγους μήνες, μιά πρωτοβουλία του Μητροπολίτου Μεσογαίας & Λαυρεωτικής κ. Νικολάου, αριστούχου

άλλωστε φοιτητή στο Τμήμα Φυσικής του ΑΠΘ, που διδάχθηκε τη Γενική Θεωρία της Σχετικότητας του Einstein από τα μαθήματα του Σωτήρη και το μικρό σχετικό εγχειρίδιό του, και προεξείχε στον εξόδιο ακολουθία του Σωτήρη.

Θα κλείσω, παραφράζοντας τον Πρόλογο που έγραψε ο ίδιος ο Σωτήρης Περσίδης στην Ελληνική έκδοση του βιβλίου του Chandrasekhar, *Αλήθεια και Ομορφιά, Αισθητική και Κίνητρα στην Επιστήμη*: «Η πρόοδος του ανθρώπινου γένους έχει ανέκαθεν ταυτισθεί με την αύξηση της γνώσης και τη βελτίωση του πολιτισμού. Περισσότερο από πολιτικούς και μεγάλους ηγέτες, οι επιστήμονες έχουν συμβάλει με μη αντιστρεπτές διαδικασίες στην ανάπτυξη μας πλησιέστερα στους φυσικούς νόμους, πλησιέστερα στο Θεό, ανακαλύπτοντας τους κανόνες του Σύμπαντός μας. Η Επιστήμη και η θυγατέρα της η Τεχνολογία, διαμορφώνουν τις ημέρες μας και το πεπρωμένο μας. [Ο Σωτήρης όπως και ο δάσκαλός του] «Ο Chandrasekhar [- αλλά και ο πρόωρα αδικοχαμένος καθηγητής Βασίλης Ξανθόπουλος -] υπηρέτησαν την επιστήμη για περισσότερο από μισό αιώνα, με συνέπεια και πίστη, με σκληρή δουλειά, με ταπεινοφροσύνη και αφοσίωση, όπως ένας μοναχός υπηρετεί σε ένα μοναστήρι. Ο Σωτήρης [- όπως και ο Chandrasekhar και ο πρόωρα αδικοχαμένος καθηγητής Βασίλης Ξανθόπουλος -] στη σταδιοδρομία τους κοίταξαν πολλές φορές βαθιά στην ίδια την ψυχή και το νόημα της ζωής, με ένα συνεχή αξιοπρεπή αγώνα, μια μοναδική ηθική και ομορφιά, παρά τις ανυπέβλητες δυσκολίες που τους επιφυλάχθηκαν». [Οι λέξεις εντός παρενθέσεων αφορούν την προσθήκη/παράφραση του γράφοντα].

Ας τον μνημονεύουμε, μαζί με τη συζυγό του Σόφη και τα παιδιά του Αλέξανδρο και Μάντη, και όλοι εμείς οι πολλοί φοιτητές, συνάδελφοι και φίλοι του, που είχαμε την αγαθή τύχη να διασταυρωθούν οι δρόμοι μας, έτσι ώστε το παράδειγμά του να φωτίζει και τα δικά μας μονοπάτια της ζωής.

Ας είναι αιωνία η μνήμη του καθηγητή Σωτήρη Περσίδα!

[Κανάρης Τσίγκανος, Ομότιμος καθηγητής Αστροφυσικής, ΕΚΠΑ].